

három-, négy soros dalok, egységes, szilárd szerkezettel, gyakran epigrammatikus zárlattal. A stilisztikai / retorikai eszközök, eljárások közül az ellentétet kifejezők jutnak előtérbe (oxymoron, szinesztézia), a versek bölcséleti tartalmának megfelelően. Egyik leggyakoribb eljárása a grammatikai képtelenség, a nyelvtani oxymoron szövegbe építése. Az *Én nem én* című versben ellentétes irányultságú igéket és határozószókat illeszt egymás mellé: „Elindultam sehová / Eleddig nem mentem, most sehová megyek / Elhagyok mindent...”

Tartalmi, formai, műfaji síkon kiforrott költészetet mutat fel a kötet jó néhány darabja, vannak viszont versek, melyekben a tartalmi, poétikai elemek automatizálódása tűnik szembe. Az énközpontúság ezekben modoros (pl. a *Háromszor egy ugyanaz kétszer máshogy*), a költői eszközök öncélúak (*Üdvözlét, Plüss a habszivacson II, Szövegmaglya* stb.). De útkeresések is egyben ezek a szövegek, kísérletek a továbblépésre, mert a „váltakoztak a senkire”, ahogyan maga a költő aposztrofálja verseit — mint az említett darabok is mutatják —, mégiscsak véges számúak.

FEHÉR Katalin

S Z Í N H Á Z

Ó, AZOK A SZÉP NAPOK!

Semmiképpen sem hatástalan, helyenként, pillanatokra szuggesztív is, de teljes egészében, a lehetőségekhez mérten mégsem kellően mély, árnyalt, hiteles Ladik Katalin Beckett-előadása az Újvidéki Színház kamaratermében.

Miért?

Ravasz konstrukció a beckett-i dráma. Egyfelől a végsőkig, filozofikusan általános, elvonatkoztatott, olyan, mint egy bölcséleti tétel, ahogy Jan Kott írja éppen az *Ó, azok a szép napok!* egyik lengyel előadását kapcsán, a „nagy generalizálásnak, a teljes és abszolút emberi szituáció maximális általánosításának” a megfogalmazása, ugyanakkor viszont hasonlómód végsőkig földhöz kötött, reáliákat használó, vagyis konkrét, konkrétumokból épített dráma egy-egy Beckett-mű. (Talán éppen e két szélsőséges szimbiózisában kell keresni, látni a beckett-i dráma abszurd voltának magyarázatát, okát.) Gondoljunk csak a *Godot-ra várására*, a legismertebb Beckett-drámára, melynek „hősei” holmi cso-

Samuel Beckett: *Ó, azok a szép napok!* — Az Újvidéki Színház bemutatója. Fordította: Kolozsvári Grandpierre Emil. Szereplők: Ladik Katalin (Winnie) és Szilágyi Nándor (Willie). Az előadás munkatársai: Radoslav Lazić rendező, Boris Kovač zeneszerző, Branika Petrović, jelmeztervező.

dás megváltás reményében várakoznak kitartóan, reménykednek, s közben elnyűtt, lyukas cipő, sárgarépa vagy éppen cipőpertli foglalkoztatja őket. Kott „infra-realizmus”-nak vagy „szubrealizmus”-nak is nevezi ezt a sajátos beckett-i kettősséget, amely a két szereplő ellenére is valójában monodrámaként kezelhető *Ó, azok a szép napok!*-ban ugyancsak nyilvánvaló.

„Kiegett, füves síkság, mely közepén kis buckában csúcsosodik ki... Pontosan a bucka középpontjában, derékig eltemetve, Winnie. Mintegy ötvenéves, jól konzervált, lehetőleg szőke, kövérkés, a karja és a vállá meztelen, a keble dús, a blúza kivágása nagyon mély, gyöngy nyakéket visel. Karja a buckán, feje a karján, alszik. Baloldalt mellette nagy, fekete bevásárlótáska, jobboldalt összecusukható és összecusukott napernyő, csupán csőr alakú fogantyúja látszik...” — így írja le, képzelettel el az író annak a művének színhelyét, amely szereplője, Winnie, Beckett női Sziszüphosza, talán éppen az elmúlás előtti utolsó pillanatban kétségbeesett kísérletet tesz élete áttekintésére, azokat a szép napokat idézi, szeretné idézni, amelyek boldogságának lehetnek bizonyítékai, és amelyek talán pajzsul szolgálhatnának számára, hogy a felismert és fenyegető végtől legalább egy ideig megmeneküljön. A darab ritmusa, érverése meg-megismétlődő, önbiztató próbálkozások sorából formálódik. „Ismét egy gyönyörű nap.” „Rajta, Winnie!” „Rajta, kezd el a napot, Winnie!” — mondja, ismétli önmagát életre, reményre injekciózva az *Ó, azok a szép napok!* élni vágyó, a haláltól rettegő szereplője. S hogy valahonnét, valamiből erőt nyerjen, fogódzóként különféle tárgyakat vesz kézbe, személyes, hozzá tartozó, emléket idéző tárgyak ezek, egy kézitükör, egy fogkefe, egy rúzs, afféle semmiségek, de itt, ebben a reménytelen helyzetben kincsek.

Tudjuk, a szerzők színhelyutasításai nem kötelező érvényűek, nem kell feltétlenül követni az ilyenfajta írói elképzeléseket. A megadott vázolt színhelyek tetszőlegesen felcserélhetők, helyettesíthetők, persze egy feltétellel, ha ugyanazt a szerepet töltik be, mint az eredeti, az elsődleges elképzelés. Az *Ó, azok a szép napok!*-ban a homokbucka is és a beásottság is — metafora, konkrétum, aminek tágabb, elvonatkoztatott értelme, jelentése van, a tárgyak viszont jelképek. Az Újvidéki Színház előadásában nincs bucka, nincs beásottság. A buckát egy kétszemélyes fonott szék helyettesíti. Önmagában nem rossz ötlet. Nem azért, mert a tengerpartokon, gondoljunk a velencei strandra, látható efféle szék, vagy mert a kórházi erkélyeken is használatos ilyen szék, s maga Beckett is kórházban, egy gégerákos beteg mellett kapta a darabot: létrehozó ötletet, az újvidéki előadás, második része infúziós csövekkel és palackokkal behálózva ugyancsak kórházat idéz. Sem a helyhez-kötöttséget sugalló szék, sem az elmúlást sugalló kórházi szoba nem alkalmatlan tehát a darab világának, az írói szándéknak a kifejezésére. De mégis kevesebb, mint a Beckett elképzelt helyszín, mert megmarad önmagának, széknek, nem kap metaforikus jelentést. Csak van, de

nem él, nincs funkciója, olyan, mint a buckának vagy a beásottságnak van. A szék nem önmagában rossz ötlet, hanem felhasználása nem színházi, s nem beckettii.

Van az előadásnak olyan ötlete is, mely fölöttébb funkcionális, sőt egyenesen kiváló: a magnóhang. Az ötlet nyilván beckettii eredetű, *Az utolsó tekercsben* hallgatja vissza saját szövegét a darab egyetlen szereplője. Ladik Katalin az emlékezés, a múltidés, a merengés szavait vette fel hangszalagra, s mintegy hangos gondolkodásként reprodukálja. Az előadásnak ezek a részletei a legszuggesztívebbek, itt tagolja, értelmezi s éli át legteljesebben Beckett szövegét, Winnie-t a színész. Kár, hogy szövegghallgatása nem eléggé intenzív, mindössze néhány mimikára korlátozódik. A hallott szöveg színészileg kimunkáltabb, mint a hozzátartozó arcjáték, gesztusrendszer. Tehát nem arról van szó, hogy Ladik Katalinnak nincs elegendő emberi élménye Winnie életre keltésére, hanem ezt színészileg nem oldja meg eléggé erőteljesen. Ezt a kritikusi észrevételt támasztja alá, hogy a tárgyak, a jellegzetes beckettii reáliák sem élnek eléggé, nem válnak Winnie előéletének jelképeivé, nem utalnak egy életformára, egy miliőre, nem érezzük kapcsolatukat Winnie-vel, megmaradnak önmagukban létező kellékeknek. Ahogy a szalaghang Winnie belső monológjává válik, úgy kellene a különféle tárgyakkal Winnie élő testrészeivé válniuk.

Végezetül: van számomra az előadásnak a fentieknél sokkal inkább elgondolkodtató, mondhatnám vitás vonatkozása — túlságosan, szinte tragikus színezete. Mintha Beckettnek ebben a művében, mint a többiekben is a reménytelenség, a világvége-hangulat alatt buzogna egy fanyarul komikus, sírásra ingerlő, bohóctréfákat idéző véna. Ennek hatása, fel-feltörő jelenléte nem érződik az előadásban. Feltehetőleg, ha elmúlik a bemutató körüli izgalom, görcs, ha az előadás megleli természetes tempóját, kialakítja önnön ritmusát, akkor magától adódóan felszínre fog jutni a beckettii groteszk humor, amely kevésbé ellenpontozza, inkább árnyalja a tragikumot.

GEROLD László

K É P Z Ó M Ű V É S Z E T

NOTESZ

LÉPHAFT

Az újság egydimenziós médium, ez a varázsa. Igazi műfajai is azok, amelyek ebben az egyetlen adott dimenzióban tudják kinőni, kifutni magukat, a maximumot adni. Például Kosztolányi tárcáira gondolok, amelyek egyértelműen tárcáknak íródtak, csakis tárcák akartak lenni,